

ਮੁਖਵਾਕ ੭੪

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੪੭-੪੮]

**ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਹਸਤੀ ਸਿਰਿ ਜਿਉ ਅੰਕਸੁ ਹੈ ਅਹਰਣਿ ਜਿਉ ਸਿਰੁ ਦੇਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ
ਆਗੈ ਰਾਖਿ ਕੈ ਉਭੀ ਸੇਵ ਕਰੇਇ ॥ ਇਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਸਭੁ ਰਾਜੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਲੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੀਐ ਜਾ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥੧॥ ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ
ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕੁਲ ਉਧਾਰਹਿ ਆਪਣਾ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਣੁ ॥੨॥ ਪਉੜੀ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀਆ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਮੇਲਾਈਆ ॥ ਇਕਿ ਸੇਵਕ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ਇਕਿ ਗੁਰਿ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ ॥
ਜਿਨਾ ਗੁਰੁ ਧਿਆਰਾ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਤਿਨਾ ਭਾਉ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾਈਆ ॥ ਗੁਰ ਸਿਖਾ ਇਕੋ ਧਿਆਰੁ ਗੁਰ
ਮਿਤਾ ਪੁਤਾ ਭਾਈਆ ॥ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲਹੁ ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਆਖਿ ਗੁਰੁ ਜੀਵਾਈਆ ॥੧੪॥**

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਚਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਕਿ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੀ ਢੰਗ ਹੈ ਕਿਸ ਜੁਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਸਫਲੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਔਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ।

ਹਸਤੀ ਸਿਰਿ ਜਿਉ ਅੰਕਸੁ ਹੈ ਅਹਰਣਿ ਜਿਉ ਸਿਰੁ ਦੇਇ ॥

ਹਸਤੀ=ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰਿ=ਸੀਸ ਤੇ ਜਿਉ=ਜਿਵੇਂ ਅੰਕਸੁ=ਕੁੰਡਾ, ਅਹਰਣਿ ਜਿਉ=ਜਿਵੇਂ ਹਥੋੜੇ ਹੇਠ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਦੋਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਜੁਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਰਾਖਿ ਕੈ ਉਭੀ ਸੇਵ ਕਰੇਇ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਤਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਭੀ=ਖੜ੍ਹੀ ਭਾਵ ਸਮਾਹਿਤ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਵਾ-ਉਭੀ ਸੇਵ=ਉਹ ਸੇਵਾ ਜੋ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰੀਏ ਅਰਥਾਤ ਆਲਸ ਛੱਡ ਕੇ ਕੀਤੀ ਔਖੀ ਸੇਵਾ।

ਇਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਸਭੁ ਰਾਜੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਲੇਇ ॥

ਇਉ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੀਐ=ਹੰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਆਪਾ ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਅਰਥ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਹਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲੁਹਾਰ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੁਹਾਰ ਉਸਨੂੰ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਤਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲੋਹੇ ਨੇ ਕਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਅਹਿਰਣ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੁਹਾਰ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅੰਕਸੁ=ਕੁੰਡਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੁੰਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਕੱਦਾਵਰ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਹਾਥੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਜਿਤਨਾ ਕੁੰਡੇ ਤੋਂ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾ ਕੇ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਢਲ ਕੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ, ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਜੁਗਤ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਇਥੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ

ਭਾਵ, ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸਿੱਖ, ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਵੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣਾ ਆਪ ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਲੁਹਾਰ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ ॥**

[ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੯੧੮]

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਜਪ ਤਪ ਦਾ ਤਾਅ-ਸੇਕ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਹਾਰ ਅਹਿਰਣ 'ਤੇ ਗਰਮ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬੁਧੀ ਅਹਿਰਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚੱਲ-ਅਡੋਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਹਥੜੇ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਯਥਾ— **੧. ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ।**

[ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੯੪੦]

੨. ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦੁ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।

ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ। [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੩, ਪਉੜੀ ੧੮]

੩. ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਹੋਵੈ ਕੀੜਿਅਹੁ ਕਿਵ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ ॥ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੨੭, ਪਉੜੀ ੨੭]

੪. ਜੀਵਤ ਮੁਏ ਮੁਏ ਸੇ ਜੀਵੈ ॥

[ਆਸਾ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੩੭੪]

ਸਾਖੀ—ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁੱਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਮਹਾਨ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ। ਜਿਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖ-ਆਰਾਮ ਤਿਆਗ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਹਾਨ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਣੀ ਅਰੰਭ ਕਰ ਕੀਤੀ। ਪਿਛਲਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪਣ, ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰਨ, ਭੁੱਖੇ-ਪਿਆਸੇ ਰਹਿਣ ਵਰਗੀਆਂ ਘਾਲਣਾਂ ਘਾਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ :

ਯਥਾ— **ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੁਗਨ ਮਹਿ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਹਿ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਸਹਿ ਕਰ ਸੋਇ ॥**

ਪੰਚਾਗਨਿ ਤਾਪਹਿ, ਜਲ ਪੈਠਹਿ, ਬਰਖਾ ਸਹਹਿ, ਨਗਨ ਤਨ ਹੋਇ ॥੨॥

ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ ਠਾਢੇ ਹੋਵਤਿ, ਉਰਧਿ ਬਾਹੂ ਕਿਤੇ ਰਹੰਤਿ ॥

ਕੈ ਲਟਕਤਿ ਹੈ, ਉਪਰ ਪਦ ਕਰਿ, ਚਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਭਗਵੰਤ ॥

ਸੋ ਤਪ ਫਲ ਅਬ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ, ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਨ ਕਰਿਯੰਤਿ ॥

ਜਲ ਢੋਵਨਿ ਅਰ ਲਕਰੀ ਲਯਾਵਨਿ, ਕਰਨ ਬੀਜਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੰਤਿ ॥੩॥

ਚਰਨ ਪਖਾਰਨਿ ਅੰਨਿ ਪਕਾਵਨਿ, ਇਤਯਾਦਿਕ ਜੇਤਿਕ ਹੈਂ ਆਨਿ ॥

ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਜੋ ਸੇਵਾ, ਅਧਿਕ ਤਪਨ ਫਲ ਹੋਹਿ ਮਹਾਨ ॥

ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਰਯੋ ਉਰ, ਆਨੋਂ ਨੀਰ ਆਪਨੇ ਪਾਨ ॥

ਨਿਮਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਦੇਵਨਿ ਠਾਨੋਂ, ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ॥੪॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸਿ ੧ ਅੰਸੂ ੧੬]

ਸੀਸ ਤੇ ਗਾਗਰ ਚੁੱਕ ਬਿਆਸਾ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਲੋਕ ਹਾਸੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

ਯਥਾ— **ਨਰ ਉਪਹਾਸ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਲਾਗੇ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਇ ਕਿਆ ਕੀਨੀ ਢਾਲਿ ॥**

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਾਸਿ ੧ ਅੰਸੂ ੧੬]

ਇਉਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਸਤਰ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਤਪਰ ਰਹੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਏਕ ਬਰਖ ਬੀਤਯੋ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ, ਗਜ ਭੋਵਿਕ ਤਬ ਦੀਨ ਰੁਮਾਲ ॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਾਸਿ ੧ ਅੰਸੂ ੧੬]

੭੨ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਸਨ। ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ :

ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ ਪੈਤੀਸ ਨ ਖੀਣਉ ॥

[ਸਵਈਏ ਮਃ ੩ ਕੇ ਅੰਗ ੧੩੯੪]

੩੦+੧+੫+੩੫=੭੧

ਭਾਵ ੭੧ ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਸਨ। ਦੂਸਰੇ ਸਾਲ ਦੂਜਾ ਰੁਮਾਲ ਦਿੱਤਾ ਤੀਸਰੇ ਸਾਲ ਫਿਰ ਤੀਜਾ ਰੁਮਾਲ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰਾਂ ਰੁਮਾਲਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਜੋ ਵੀ ਰੁਮਾਲ ਮਿਲਦਾ ਉਸਨੂੰ ਸੀਸ ਤੇ ਬੰਨ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਮੁੜਕੇ ਉਤਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਾਰਾਂ ਰੁਮਾਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਸਨ। ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਸਤਵਾਂ-ਵਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਚੜਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਾਂਗ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਸਭ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਯਥਾ— ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥

[ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੬੪੯]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਖੱਡੀ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕੌਣ ਹੈ। ਜੁਲਾਹੀ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਮਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅਮਰੂ ਨਿਥਾਵਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਕਮਲੀਏ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਥਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਨਿਥਾਵਾਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ। ਇਤਨਾ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਬਚਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਜੁਲਾਹੀ ਝੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਨਿਤ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਧਿਸ਼ਟ ਹੋਏ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਰਾਤ ਵਾਲੀ ਵਿਥਿਆ ਪੁੱਛੀ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਜੁਲਾਹਾ ਵੀ ਜੁਲਾਹੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ੧੨ ਪਟਕੇ ਲਾਹੁੰਦਿਆਂ : ਨਿਮਾਣਿਆ ਦੇ ਮਾਣ, ਨਿਤਾਣਿਆ ਦੇ ਤਾਣ, ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂ, ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਆਦਿ ਬਾਰਾਂ ਵਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਸਚਖੰਡ ਗਮਨ ਕੀਤਾ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਾ ਗਵਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੀਐ ਜਾ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾ=ਜਦੋਂ ਆਪੇ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਦਰਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇਇ=ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਬੁਝੀਐ=ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ :

ਯਥਾ— ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੯, ਅੰਗ ੬੩੩]

ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ=ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਪਰਵਾਣ=ਪਰਵਾਣ ਨੀਕ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਆਤਮ ਰਸੁ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਹਜੇ ਮਾਣੁ ॥

ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੨੫੨]

੨. ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੁ ਕੋ ਗਨੀਐ ॥ ਜਾਸੁ ਰਸਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਭਨੀਐ ॥

[ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੨੫੨]

੩. ਆਇਆ ਤਿਨ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ਹੈ ਇਕ ਮਨਿ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ॥

[ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੫੭੯]

ਨਾਨਕ ਕੁਲ ਉਧਾਰਹਿ ਆਪਣਾ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਣੁ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਤਰਦੇ ਹੀ ਹਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਵੀ ਉਧਾਰਹਿ=ਉਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਮਾਣੁ=ਸਤਿਕਾਰ ਪਾਵਹਿ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਤਾਰੇ ਸਭਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਛਡਾਵੇ ॥

[ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੯੬੦]

੨. ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਵਣਿਆ ॥ [ਮਾਝ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੧੨੮]

੩. ਆਪਿ ਤਰੈ ਕੁਲ ਸਗਲੇ ਤਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਿਆ ॥

[ਮਾਝ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੧੨੫]

੪. ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਾਇਦਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੧੦੭੬]

ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀਆ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਮੇਲਾਈਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪ ਸਖੀਆਂ=ਸਾਥਣਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪ ਸਖੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਲ ਕਰਾਇਆ ਹੈ।

ਇਕਿ ਸੇਵਕ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ਇਕਿ ਗੁਰਿ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ ॥

ਇਕ ਸੇਵਕ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸਿ=ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਝਾੜੂ ਬਰਦਾਰੂ, ਜਲ ਢੋਣ, ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ।

ਜਿਨਾ ਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਤਿਨਾ ਭਾਉ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾਈਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ=ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਰੂਪ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਚਿਤਿ=ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਰੂਪ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਿਨਾ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਾਉ= ਪ੍ਰੇਮ ਅਥਵਾ ਭਾਉ=ਗਿਆਨ ਦੇਵਾਈਆ=ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਿਖਾ ਇਕੋ ਪਿਆਰੁ ਗੁਰ ਮਿਤਾ ਪੁਤਾ ਭਾਈਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ=ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ, ਪੁਤਾ=ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ, ਭਾਈਆ=ਭਰਾਵਾਂ ਮਿਤਾ=ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚ, ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਭਾਈਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੋਲਹੁ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਆਖਿ ਗੁਰੂ ਜੀਵਾਈਆ ॥੧੪॥

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੋ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਤਿਨਾਂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਕਰੋ। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜੀਵਾਈਆ=ਜਿਉਂਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥

[ਸੂਹੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੭੪੯]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੭੫

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੪੯]

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੈ ਤਿਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਤੁ ਰਹੈ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥੧॥ ਮ: ੩ ॥ ਕਿਆ ਗਭਰੁ ਕਿਆ ਬਿਰਧਿ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੇ ਰਤਿਆ ਸੀਤਲੁ ਹੋਏ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਅੰਦਰੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਤੋਖਿਆ ਫਿਰਿ ਭੁਖ ਨ ਲਗੈ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਹਿ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੨॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ ਕੰਉ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖਾ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨ ਦਰਸਨੁ ਪਿਖਾ ॥ ਸੁਣਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਵਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਲਿਖਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹੀ ਰੰਗ ਸਿਉ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਕ੍ਰਿਖਾ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸੋ ਸਗੀਰੁ ਥਾਨੁ ਹੈ ਜਿਥੈ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਧਰੇ ਵਿਖਾ ॥੧੯॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਬੇਣੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕੇ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਆਉਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਪੁਣਾ ਟੁੱਟਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ :—ਪੰਡਿਤ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਜੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦੇ ਜੋ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਤੇ ਨੇੜਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਗਿਆ। ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਬੇਸੁੱਧ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਮਸਤਕ ਨਾਲ ਛੁਹਾਇਆ। ਸੁਰਤ ਆਈ, ਚਰਨੀਂ ਪਿਆ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਖਿਆ ਕਰਨੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਕਿਆ, ਕਿ ਮੇਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਤੀਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਐਸਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਤਾਈ, ਪੰਡਿਤ ਰਾਹੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਮੁਖਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ ੬੪੯ 'ਤੇ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ੧. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨. ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ। ੩. ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪. ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਐਸੀ ਵੀਚਾਰ ਇਸ ਮੁਖਵਾਕ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੈ ਤਿਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਤੁ ਰਹੈ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਜੋ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ=ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਿੰਦੈ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਿਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮਤੁ=ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਣਾ ਰਹੈ=ਰਹਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ ॥

[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੨੪]

੨. ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਇਸਨਾਨੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਪੁਜੇ ਪਾਤੀ ॥ [ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੯੯੨]

੩. ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਭੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੈ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹੋਈ ॥

[ਭੈਰਉ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੧੧੨੭]

੪. ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦਹਿ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥

[ਵਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੮੫੦]

੫. ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਐ ਜਿ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥

[ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੫੧੨]

ਇਥੇ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਜਾਤੀ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਚੰਡਾਲ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਚੰਡਾਲ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਮ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਗੰਗੂ ਵਰਗੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ? ਜੇ ਨਿਕੇ-ਨਿਕੇ ਮਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣ ਬੈਠਾ, ਬਿਧ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਘਰ ਆਇਆਂ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਰਾਵਣ ਭੀ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਪਰ ਰਾਖਸ਼ ਕਹਿਲਾਇਆ ਤੇ ਭਭੀਸ਼ਣ ਦੇਵਤਾ ਕਹਿਲਾਇਆ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸਨ। ਬਿਆਸ, ਵਸਿਸ਼ਟ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਲਾਏ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਕੋਈ ਮੱਛੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਕੋਈ ਬੇਸਵਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹਥਨੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ, ਕੋਈ ਚੰਡਾਲਨੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਸਭ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਲਾਏ, ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੂਜੇ ਗਏ। ਸੋ ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਰਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਵੇ।

**ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥**

ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹਿਰਦੈ=ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਵਸਾਇ=ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈ ਵਾ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਕਰਕੇ ਨਵ ਨਿਧੀ=ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ=ਅਠਾਰਾ ਸਿਧੀਆਂ ਉਸਦੇ ਪਿਛੈ=ਮਗਰ ਲਗੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਗੋਬਿੰਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਿਦੈ ਸਿੰਚਾਈ ॥

ਨਵ ਨਿਧਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਹਰਿ ਲਾਗਿ ਰਹੀ ਜਨ ਪਾਈ ॥ [ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੭੯]

੨. ਨਵ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਰਿਧਿ ਦੀਨੇ ਕਰਤੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥

[ਸੂਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੮੩-੮੪]

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝਹੁ=ਸਮਝਣਾ ਕਰੋ।

ਨਾਨਕ ਪੂਰੇ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਿ=ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ=ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਲੈ=ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਚਾ ਸੁਖ ਭਾਵ ਆਤਮਿਕ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਯਥਾ— ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਓ ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥

ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਚਿੰਤਾ ਲਾਹਿ ਹਮਾਰੀ ॥

[ਟੋਡੀ ਹਮਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੧੩]

ਮਃ ੩ ॥

ਕਿਆ ਗਭਰੂ ਕਿਆ ਬਿਰਧਿ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥

ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਗਭਰੂ=ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਜੇ ਬਿਰਧਿ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਵੀ ਕਿਆ=ਕੀ ਹੈ? ਭਾਵ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬਿਅਰਥ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਜਿਹੜੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਭੁੱਖ ਵੀ ਅੰਗ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ। ਅਗਨੀ ਦਾ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਸਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਣਜਾਣ ਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਸਮਝੇ ਕਿ ਮੱਚਦੀ ਹੋਈ ਅੰਗ ਨੂੰ ਲੱਕੜਾਂ ਸੁਟ ਕੇ ਬੁਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਣਜਾਣਪੁਣਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਲੱਕੜਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਗਨੀ ਬੁਝਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਅੰਗ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੀ ਅੰਗ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਲਾਲਚੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਲਾਟਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਸਭ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਲਾਲਚੀ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਮਰਜੀ ਪਦਾਰਥ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਫਿਰ ਵੀ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ ॥

ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀਹੇ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੧੩]

੨. ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਦੇ ਨ ਬੁਝਈ ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥

[ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੬੪੯]

੩. ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਜਲਿ ਜਲਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੪੪]

ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਸੰਤੋਖ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੁਆਰਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਬੁਝਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ॥

ਮਹਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਵੈ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਪੂਰਨ ਧਿਆਨੁ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੮੨]

੨. ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖੁ ਨਹੀ ਕੋਉ ਰਾਜੈ ॥ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਬ੍ਰਿਥੇ ਸਭ ਕਾਜੈ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੭੯]

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੇ ਰਤਿਆ ਸੀਤਲੁ ਹੋਏ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਦੇਵ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਤਿਆ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਵਾ ਕੇ ਸੀਤਲੁ=ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅੰਦਰੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਤੋਖਿਆ ਫਿਰਿ ਭੁਖ ਨ ਲਗੈ ਆਇ ॥

ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰੁ=ਹਿਰਦਾ ਸੰਤੋਖ ਦੁਆਰਾ ਤ੍ਰਿਪਤਿ=ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਭੁੱਖ ਆਇ=ਆ ਕੇ ਨ=ਨਹੀਂ ਲਗੈ=ਲਗਦੀ।

ਨਾਨਕ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਹਿ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜੋ ਵੀ ਕਰਤਬ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਰਵਾਣੁ=ਪ੍ਰਵਾਣ-ਨੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਕਰਤਬ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਉ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਤਬ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ। ਹਉਮੈ ਰਹਿਤ ਹਰ ਕਰਤਬ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਯਥਾ— ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਭਾਵਈ ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ ॥ [ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੮੯]

ਇਸ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅੰਗ ਲਿਵ ਭੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਤਦ ਹੀ ਲੱਗੇਗੀ ਜੇ ਅਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਹੈ ਉਥੇ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਜਿਥੇ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ ਉਥੇ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਚਾਨਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਅੰਧੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਯਥਾ— ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਨ ਹੋਵਈ ਤਾ ਮਨੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥ [ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੫੬੦]

ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ ਕੰਉ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖਾ ॥

ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਿਖ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਮਤ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਜੈਸਾ ਹੀ ਫਲਦਾਇਕ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨ ਦਰਸਨੁ ਪਿਖਾ ॥

ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ=ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਖਾ=ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ਕਾਂਖੀ ਏਕੈ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰੋ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰੋ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੬੨]

ਸੁਣਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਵਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਲਿਖਾ ॥

ਐਸਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ=ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ

ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਵਾਂ=ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਸ਼ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹੀ ਰੰਗ ਸਿਉ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਕ੍ਰਿਖਾ ॥

ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਉ=ਨਾਲ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸਲਾਹੀ=ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਖਾ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਸ 'ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸੋ ਸਰੀਰੁ ਥਾਨੁ ਹੈ ਜਿਥੈ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਧਰੇ ਵਿਖਾ ॥੧੯॥

ਉਹ ਸਰੀਰ ਅਥਵਾ ਅਸਥਾਨ ਸੁਹਾਵਾ=ਸੋਭਨੀਕ ਹੈ ਵਾ-ਉਹ ਸਰੀਰ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ ਉਹ ਥਾਨੁ=ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਅਤੇ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਵਿਖਾ=ਕਦਮ ਭਾਵ ਚਰਨ ਧਰੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਉਹ ਥਾਂ ਭੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਸਾ ਧਰਤੀ ਭਈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਜਿਥੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠਾ ਆਇ ॥

[ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੩੧੦]

੨. ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੪੫੦]

ਅਥਵਾ :—ਉਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਅਸਥਾਨ ਸੁਹਾਵਾ=ਸੋਭਨੀਕ ਤੇ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਆਪਣਾ ਵਿਖਾ=ਕਦਮ, ਚਰਨ ਧਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥